

Tweede Voortgangrapportage Verbetering Beheer Waddenzee

“Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee”

BEHEERRAAD WADDENGEBIED

maart 2015 - februari 2016

Tweede Voortgangsrapportage Verbetering Beheer Waddenzee

“Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee”

Leeuwarden, maart 2016

BEHEERRAAD WADDENGEBIED

maart 2015 - februari 2016

Inhoud

Samenvatting Voortgangsrapportage Samenwerkingsagenda	5
1. Inleiding	9
2. Stand van zaken acties	10
2.1 Uitwerkingslijn 1: Stappen op weg naar optimalisatie van beheer in 2014 e.v.	10
Fysiek beheer, onderhoud (en de afstemming in de beheerketen)	10
Vergunningverlening	15
Toezicht en handhaving	16
Herstel en ontwikkeling	21
Monitoring en onderzoek	23
Zonering en geleiding	25
Promotie, voorlichting en educatie Werelderfgoed	27
Incidentbestrijding en calamiteiten	30
2.2. Uitwerkingslijn 2: Naar een streefbeeld goed beheer in 2018	32
Streefbeeld beheer	32
Streefbeeld 2.0 en 3.0	34
Algemeen	34
2.3. Uitwerkingslijn 3: Doelen en verantwoordelijkheden als basis voor beheer	35
3. Samenwerkingsladder, jaarthema en risicoparagraaf	37
3.1 Samenwerkingsladder	37
3.2 Jaarthema	38
3.3 Risicoparagraaf	38
4. Het net ophalen, gaat het goed met de samenwerkingsagenda, hoe verder?	39

Samenvatting

Beheer Waddenzee maart 2015 – februari 2016

Voor u ligt de samenvatting van de tweede voortgangsrapportage van de Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee tot februari 2016. De voortgang wordt beschreven van de acties gericht op de korte termijn voor elk van de onderdelen van beheer: fysiek beheer, vergunningen, handhaving en toezicht, monitoring en onderzoek, herstel en ontwikkeling, zonerings en geleiding, voorlichting en educatie, incidenten en calamiteiten en acties op de lange termijn. De Samenwerkingsagenda samengevat:

Samen meer doen als uitgangspunt

- Huidige verantwoordelijkheden beheer als uitgangspunt
- Samenwerken als ware één beheerder (in 2018: 1 gezamenlijk Beheer en Inrichtingsplan)
- Beheer = alles wat we doen om doelen te halen (van vergunningverlening tot handhaving, van herstelmaatregelen tot onderhoud, van zonerings tot voorlichting)
- Drie klanten: het gebied (doelbereik), de bewoners en gebruikers (transparant) en de beheerders (efficiënt)

Drie uitwerkingslijnen

- Optimalisatie beheer, waar kunnen we nu nog een sprong maken (concrete acties met concreet resultaat)
- Streefbeeld goed beheer, wat willen we uiteindelijk qua proces in 2018
- Doelen als basis voor beheer, wat willen we uiteindelijk qua inhoud

24 punten

- 22 samenwerkingsacties (bv 1 register, 1 herstelprogramma, 1 handhavingprogramma)
- 1 streefbeeld beheer
- 1 streefbeeld inhoud

Uitwerkingslijn 1: De 22 samenwerkingsacties

Fysiek beheer

Bij fysiek beheer gaat het om het door beheerders en gebruikers gezamenlijk vaststellen én uitvoeren van het dagelijks beheer op de Waddenzee. In 2014 zijn de fysieke beheeropgaven voor de tien kombergingsgebieden van de Nederlandse Waddenzee geïnventariseerd. In 2014 en 2015 zijn voor drie clusters van kombergingen werkgemeenschappen gevormd. Kern was en is om met de gebruikers, beheerders en onderzoekers, actief in het betreffende gebied de beheeropgaven te benoemen en bespreken wat wanneer wordt aangepakt. Resultaat is dat beheerders (RWS, Programma Rijke Waddenzee, Natuurbeheerders, Waddenunit) hun inspanningen onderling afstemmen met gebruikers zoals vissers en recreatievaarders. Uiteindelijk zullen in alle tien gebieden deze werkgemeenschappen aan de slag zijn.

Samenvatting

Binnen het gebied Borndiep is advies uitgebracht met daarin vijf kansrijke oplossingsrichtingen om het baggeren op het traject Holwerd Ameland te verminderen en de bereikbaarheid te behouden. In 2015 is ook gestart met het opzetten van een onderzoeksprogramma naar een lange termijnanalyse van de morfologische ontwikkelingen in het Waddensysteem.

Naar één gezamenlijk register en portaal voor vergunningverlening

Bij vergunningverlening is de koers gericht op gezamenlijke goede dienstverlening en -afweging. Gewerkt wordt aan één register, één portaal en samenhangende info voor vergunning aanvragers. In 2014 en 2015 is op de website Waddenzee.nl een register gepubliceerd met vergunningen vanuit het Ministerie van Economische Zaken, Rijkswaterstaat (RWS) en de provincies. In 2016 worden de gegevens van de vergunningen en achterliggende documenten verder digitaal ontsloten. Resultaat is dat vergunningen te raadplegen zijn door ondernemers, belangenorganisaties en overheden. De website waddenzee.nl zal medio 2016 vernieuwd worden om overzichtelijker de informatie te tonen van de acties van de samenwerkingsagenda, zoals het vergunningenregister.

Naar één gezamenlijk programma voor toezicht en handhaving

Bij toezicht en handhaving is het de bedoeling steeds meer met gezamenlijke plannen te werken, minder overlegstructuren te hebben en in het veld, op het water samen te werken. De handhaving van het Beheerplan Natura 2000 Waddenzee is uitgewerkt in een handhavingsplan en uitvoeringsprogramma (HUP) waarmee de gezamenlijke handhaving is vastgelegd. Ook is een eerste stap gezet naar een werkwijze waarbij een gezamenlijk integraal HUP de basis vormt voor de uitvoering van de handhavende partijen. Resultaat van de inspanningen is dat in 2015 is begonnen met samen varen en vliegen. In 2016 worden afspraken gemaakt over samenwerking en stroomlijnen van procedures omtrent handhaving en toezicht met de FUMO (RUD Fryslân), de provincie Groningen en de RUD van Noord-Holland Noord.

Eén uitvoeringsagenda voor herstel en ontwikkeling

Bij herstel en ontwikkeling is het eindpunt om vanuit een jaarprogramma samen te werken. Vanaf 2015 zijn de maatregelen vanuit het Beheerplan Natura 2000 voor de Waddenzee, de Kaderrichtlijn Water en de inspanningen vanuit het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) voor natuur- en duurzaamheidsprojecten in één jaarlijks gezamenlijke uitvoeringsagenda opgenomen. Resultaat is dat gewerkt wordt vanuit één werkplan.

In 2014 zijn de samenwerkende waterschappen gestart met het uitvoeren van de Project-Overstijgende Verkenning Waddenzeedijken en zijn pilots hiervoor geselecteerd. De planning van de uitvoering van projecten loopt tot 2018. Het resultaat is dat drie waterschappen samen met Programma Rijke Waddenzee 12 vernieuwingsprojecten voor de Waddenzeedijken uitvoeren.

Gebruik maken van elkaars data

Bij monitoring en onderzoek is het van belang een basismonitoring op te zetten en gebruik te maken van gezamenlijke data. In 2014 is een intentieverklaring basismonitoring getekend. Hierin is meegenomen dat korte en lokale monitoring zoveel mogelijk aansluit op en gebruikt wordt voor de basismonitoring. Eerste resultaat in 2015 is de jaarrapportage monitoring "Wadden in beeld" waarin RWS, Programma Rijke Waddenzee, de natuurorganisaties, de NAM en de havens gegevens bijeen brengen over de staat van het wad in 2015. Deze wordt in maart 2016 aan het RCW en de Tweede Kamer aangeboden.

Erecodes en dynamisch zoneren bij vaarrecreatie

Bij zoneren en geleiden gaat het erom vaarrecreatie en natuur goed samen te laten gaan. In het Actieprogramma Vaarrecreatie zijn hierover afspraken gemaakt tussen recreatie-organisaties, overheden en terreinbeheerders. In 2014 is gestart met de uitvoering. De Erecode voor Wadliefhebbers is vernieuwd en er worden trainingen gastheerschap gegeven. Resultaat is dat in 2015 in drie gebieden met flexibele zoning wordt gewerkt, o.a. met een alternatieve route voor wadvaarders. Bijzonder is dat de recreatievaarders een deel van het programma uitvoeren, waaronder de voorlichting.

Promotie, voorlichting en educatie Werelderfgoed

Bij promotie, voorlichting is het doel om tot goede afstemming te komen van de voorlichting in het hele wadengebied, gericht op het werelderfgoed. In 2014 is de gezamenlijke (trilaterale) duurzame toerisme strategie Werelderfgoed vastgesteld. Voor de uitvoering is een aanjager Werelderfgoed aangesteld. Eind 2015 heeft PRW een programmatische aanpak van de lopende initiatieven rondom Waddenzee Werelderfgoed (naar een programma Beleef het Werelderfgoed Waddenzee) gemaakt. Resultaat is dat er ondertussen concrete activiteiten gestart zijn of klaar zijn. Het gaat dan om bebording Werelderfgoed, een toolkit voor ondernemers over hoe men het Werelderfgoed in de eigen reclame kan gebruiken, voorlichting voor scholen en gezamenlijke stands op beurzen in Nederland en Berlijn.

Spoorboek voor als het misgaat

Bij incidentbestrijding en calamiteiten gaat het om maximale afstemming. In 2014 is een start gemaakt met de implementatie van het Ecologische spoorboekje oliebestrijding Waddenzee (ESB), waarbij afspraken zijn gemaakt tussen RWS en terreinbeheerders over het bestrijden en opruimen van olie in de Waddenzee. In 2015 is het ESB vertaald in draaiboeken met afspraken over hoe te handelen en oefenen, verantwoordelijkheden en financiën per gebied. De algemene bestuurlijke afspraken over rampenbestrijding, crisis- en incidentbestrijding voor de Waddenzee zijn vastgelegd in het convenant Coördinatie Rampen en Incidentbestrijding Waddenzee. Verbeterpunten zijn ondertussen vertaald en uitgewerkt in een meerjarenplan 2014-2018 onder verantwoordelijkheid van o.a. de veiligheidsregio's Fryslân, Groningen en

Noord-Holland Noord. Resultaat is dat partijen goed samenwerken en klaar zijn wanneer een calamiteit zich mocht voordoen.

Uitwerkingslijn 2: Op weg naar werken als een beheerder in 2018

Op dit moment is de samenwerkingsagenda nog een deelactiviteit van de verschillende organisaties. In 2018 moet het werken als ware men één beheerder bereikt worden. In het plan van aanpak van de samenwerkingsagenda staat hiervoor een concept streefbeeld. Dat streefbeeld is in 2015 besproken door beheerders, gebruikers en bewoners in conferenties, in de werkgemeenschappen en aan de hand van een enquête over wat men als gebruiker vindt van vergunningverlening. Op grond daarvan is er een aangepast streefbeeld beheer opgesteld. Begin 2016 wordt het streefbeeld uitgewerkt naar kernwaarden van de samenwerking, onder andere door middel van een conferentie met managers en beheerders van de organisaties op 10 maart 2016. Resultaat is overeenstemming tussen RWS, EZ, Natuurorganisaties, provincies en gemeenten over hoe men wil samenwerken en wat men in eigen huis moet doen om zover te komen.

Uitwerkingslijn 3: Op weg naar een gezamenlijk nieuw beleidskader en beheerdoelen in 2018.

Het gaat er hierbij om de doelen en verantwoordelijkheden scherper in beeld te brengen. De doelen staan nu in te veel plannen. In het kader van het opstellen van de Samenwerkingsagenda is in 2014 een begin gemaakt met het overzicht van gezamenlijke doelen. Omdat in 2015 de evaluatie van de structuurvisie Derde Nota Waddenzee aan de orde was en aanvullend een beleidsverkenning gehouden zal worden is in 2015 afgesproken dat het ministerie van IenM de actie meeneemt in de beleidsverkenning 'toekomstige rol en ambitie van het Rijk voor het Waddengebied' die midden 2016 gereed is. Resultaat zal zijn een overeengekomen set van lange termijn doelen met daarbij aangegeven wie wat doet en hoe we het samen aanpakken.

Voortgang: het net ophalen, gaat het goed met de samenwerkingsagenda, hoe verder?

Er is in 2014 en in 2015 hard gewerkt door alle betrokken beheerders. Elk van de beheerders zette trekkers in om resultaat te halen. Alle trekkers werkten samen in het trekkersteam. Het Opdrachtgeverscollectief stuurde de samenwerking aan. Resultaat is dat er een werkorganisatie staat.

Op de 24 acties uit de samenwerkingsagenda is afgelopen jaren voortgang geboekt, een aantal is afgerond en bij enkele acties is geringe vertraging opgetreden door gebrek aan geld en/of menskracht. In gezamenlijkheid is steeds een oplossing gevonden, wat de voortgang in de samenwerking door het trekkersteam en het opdrachtgeverscollectief laat zien. Prioritering over de acties heen verdient nog aandacht. Begin 2016 is een extern bureau gevraagd een evaluatie te doen naar het doelbereik van de samenwerkingsagenda. Na de evaluatie zal een nieuwe planning met mogelijk ook nieuwe acties worden opgesteld. Op weg naar werken als waren we een beheerder in 2018 met gezamenlijk geformuleerde doelen.

Hoofdstuk 1.

Inleiding

In 2013 kwam de Algemene Rekenkamer (AR) met het rapport 'Waddengebied: natuurbescherming, natuurbeheer en ruimtelijke ordening'. In dit rapport werd geconstateerd dat met name beheer en monitoring in het Waddengebied beter kunnen. Doordat er veel beheerders actief zijn in het waddengebied is de afstemming en uitwisseling van informatie vaak niet goed en wordt er niet doelmatig gewerkt. In antwoord op dit rapport van de Algemene Rekenkamer hebben de Minister van Infrastructuur en Milieu (I&M) en de Staatssecretaris van Economische Zaken (EZ) - het Regiecollege Waddengebied (RCW) en de Beheerraad verzocht een plan van aanpak op te stellen voor optimalisatie van het beheer in de Waddenzee.

Dit Plan van Aanpak Verbetering Beheer Waddenzee, ook wel Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee (SWA)¹ genoemd, is begin juli 2014 aangeboden aan de Tweede Kamer. Met het Plan van Aanpak hebben het RCW en de beheerders in het Waddengebied de ambitie om in 2018 te werken als één beheerder met één integraal Beheer- en Inrichtingsplan. Onder beheer valt: vergunningverlening, handhaving en toezicht, onderhoud, crisis- en calamiteitenbeheersing, herstelmaatregelen, monitoring en onderzoek, en voorlichting en promotie.

De Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee bevat 24 acties, gebundeld in drie uitwerkingslijnen:

1. Concrete stappen die we nu kunnen zetten op weg naar zo goed mogelijk gezamenlijk beheer in 2014/2015.
2. De ontwikkeling van een streefbeeld voor 'goed' beheer in 2018.
3. Het bijeen brengen van de gezamenlijk doelen en verantwoordelijkheden als basis voor beheer.

Sinds de aanbidding van het Plan van Aanpak in juli 2014 is er veel gebeurd. In maart 2015 is een eerste jaarlijkse voortgangsrapportage uitgekomen welke over de periode juli 2014 – februari 2015 de voortgang beschrijft². Voor u ligt nu de tweede jaarlijkse voortgangsrapportage. Deze voortgangsrapportage beschrijft de ontwikkeling en voortgang van de verschillende acties uit de Samenwerkingsagenda op weg naar beter beheer van de Waddenzee in de periode maart 2015 – februari 2016. In de voortgangsrapportage wordt ingegaan op de stand van zaken per uitwerkingslijnen, wat gaat goed en wat kan er beter.

¹ Het Plan van Aanpak Verbetering Beheer Waddenzee is beschikbaar via: http://www.waddenzee.nl/fileadmin/content/Dossiers/Overheid/pdf/2pvabeheer2014132079_01.pdf

² De eerste voortgangsrapportage van de Samenwerkingsagenda vindt u hier: http://www.waddenzee.nl/fileadmin/content/Dossiers/Overheid/pdf/1eVoortgangsrapportage_SWA_april_2015incl._aanbiedingsbrief.pdf

2. Hoofdstuk

Stand van zaken: acties

Dit hoofdstuk beschrijft de voortgang van de acties uit de Samenwerkingsagenda in de periode tot februari 2016. Per uitwerkingslijn wordt ingegaan op hoe het staat met de actie, wat goed gaat en wat nog verbeterpunten zijn en er wordt een vooruitblik gegeven.

2.1 Uitwerkingslijn 1: Stappen op weg naar optimalisatie van beheer in 2014 e.v.

In uitwerkingslijn 1 van de Samenwerkingsagenda staan per soort beheer concrete samenwerkingsacties. Deze paragraaf beschrijft de voortgang van deze acties opgedeeld in de 8 beheeractiviteiten.

Fysiek beheer, onderhoud (en de afstemming in de beheerketen)

Kombergingen in de Waddenzee. Website: Waddensleutels, 2015.

Actie 1. Beheeropgaven (breed) per kombergingsgebied in beeld.

In opdracht van de Beheerraad heeft de Dienst Landelijk gebied (DLG) begin 2014 samen met de beheerders in werksessies de fysieke beheeropgaven voor de tien kombergingsgebieden van de Nederlandse Waddenzee geïnteriseerd. Deze beheeropgaven dienen als input voor de op te stellen operationele en integrale actieprogramma's beheer per kombergingsgebied (zie actie 2).

Actie 1 is afgerond in 2014. Het heeft een rapport en kaartbeelden opgeleverd met een globale beheeropgave van de onderscheiden kombergingen. Het begrip komberging als mogelijk logische eenheid van beheer is daarmee beter op de kaart gekomen. De rapportage brengt globaal in beeld welk medegebruik in de betreffende kombergingen aan de orde is en benoemt de belangrijkste ecologische kenmerken. Recente publicaties, zoals de interactieve natuurkaart van Waddensleutels, hebben daar een verdieping op aangebracht.

Voortgang:

- Actie 1 is in 2014 afgerond.

Actie 2. Ontwikkeling en uitvoering van 3 actieprogramma's versterking en stroomlijnen beheer in kombergingen Lauwers/Schild/Uithuizerwad/Rottums, Borndiep en Marsdiep/Vlie (Kanoet).

Aan de Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN)³ is gevraagd de verbetering fysiek beheer kombergingen op te pakken. In 2014 is begonnen met de kombergingen Marsdiep/Vlie, Borndiep en Lauwers/Schild/ Uithuizerwad/Rottums. Kern was en is om met de gebruikers, beheerders en onderzoekers, actief in het betreffende gebied de beheeropgaven te benoemen. Resultaat is een groslijst van zaken die spelen en wensen die leven, vertaald tot praktische adviezen voor verbetering. Dit resulteerde eind 2014 in een 'Advies Verbetering Beheer Waddenzee'. In 2015 is daarop voortgebouwd met fysieke verbeterpunten per komberging. 2015 was het tweede jaar waarin de kombergingen

Lauwers/Schild (nu Groninger Wad) en Borndiep in werkgemeenschappen bijeen zijn gekomen. De werkgemeenschap Balgzand (praktisch gekozen deel komberging Marsdiep) is opgestart, voorafgegaan door een themabijeenkomst Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee. Er zijn in totaal zeven bijeenkomsten geweest, en meer dan honderd mensen zijn inmiddels betrokken bij de werkgemeenschappen. Tijdens de bijeenkomsten besprak men samen het gebied, en zijn beheeropgaven en dilemma's benoemd. Duidelijker is geworden wat beheerders, gebruikers en onderzoekers in de praktijk te doen staat. De hoofddoelstelling van de Waddenzee, internationaal natuurgebied met duurzaam medegebruik, was leidend voor de gesprekken. De bijeenkomsten hebben bewezen dat het voor iedereen helpt dat de gesprekken worden gevoerd vanuit deze hoofddoelstelling. Het ging in de gesprekken over ecologie/morfologie en bijbehorende natuurwaarden, over medegebruik

Betrokkenen met elkaar in gesprek. (Foto: M. Firet, werkgemeenschap Groningerwad, september 2015)

³ In de Coalitie Wadden Natuurlijk werken samen: Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland, Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea, Stichting het Groninger Landschap, Stichting WAD, Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

(invloed op natuurwaarden, dilemma's) en over beleid en regels en de veranderingen daarin. Ondanks dat sommigen al heel lang in het gebied vertoeven kon men elkaar aanvullen met de kennis over het gebied en de opgaven. "Goh, dat wist ik niet..." was regelmatig te horen. Van elke bijeenkomst is een sfeerverslag en een inventarisatie van de wensen, aanbevelingen en te ondernemen acties gemaakt. Een praktisch resultaat in 2015 is bijvoorbeeld dat 'plastic soep' op de agenda is gekomen.

De praktische beheeropgave komt uit de gesprekken werkgemeenschappen naar boven. De dilemma's in het beheer ter plekke worden zichtbaar en bespreekbaar gemaakt. Het effect van generiek beleid op leden van de werkgemeenschappen wordt gedeeld. De kennis en het inzicht over de ecologische en sociaal- economische opgave wordt in samenhang gebracht, besproken wordt wat dat betekent voor ieders handelen. In 2015 is duidelijk geworden dat de verbinding met de realisatie van formele plannen (KRW, N2000 e.d.) een aandachtspunt is, het zijn nog gescheiden werelden. Er is gewerkt met de principes van goed beheer commons, voor de bottom up aanpak een prima hulpmiddel. Aandachtspunt blijft dat de werkgemeenschappen niet een-op-een ingezet moeten worden als klankbordgroep voor beleidsvoorbereiding. Werkgemeenschappen hebben als groep beheeropgave wel in beeld, vastleggen in plan en vaststellen wordt door de deelnemers niet nodig geacht. De institutionele partners van de Samenwerkingsagenda hebben wel behoefte aan programmering van de beheeracties; in 2016 wordt hiervoor een modus gezocht.

In 2016 gaat de CWN in samenwerking met Rijkswaterstaat (RWS) verder; zo zullen de werkgemeenschappen Groningerwad, Borndiep en Balgzand weer twee keer per jaar bij elkaar komen, zal er een werkgemeenschap voor kombergingsgebied Zoutkamperlaag worden opgestart en zal het gesprek over 'Groot Griend' (deel komberging Vlie) worden gehouden. Ook wordt een begin gemaakt met de analyse 'op weg naar een geborgde werkwijze'. Mogelijk wordt ook Eijerlandsegat opgepakt als de capaciteit het toelaat.

Voortgang:

- Uitrol werkgemeenschappen verloopt conform meerjarenplanning.
- Eind 2016 wordt gezien wat de aanpak ons heeft geleerd en welke dekking deelgebieden passend is.
- Beheeropgaven en praktische adviezen voor de verbetering per kombergingsgebied zijn bekend en opgepakt.

Actie 3. Gezamenlijke verkenning alternatieven bereikbaarheid Holwerd-Ameland (binnen komberging Borndiep).

Een derde actie betreft de vaargeul Holwerd-Ameland. Er is momenteel sprake van veel vaargeulonderhoud en vertraging op de route Holwerd-Ameland waardoor de bereikbaarheid in het geding komt. Om dit aan te pakken was het de bedoeling om in een open planproces een verkenning uit te voeren naar de oorzaken van de problematiek

en daarbij ook oplossingsrichtingen in beeld te brengen om Ameland duurzaam bereikbaar te houden. Uitgangspunt hierbij is dat er minder onderhoud nodig is, terwijl de bereikbaarheid geborgd blijft. In 2014 heeft Rijkswaterstaat deze verkenning opgenomen in een Life-IP subsidievraag welke niet is gehonoreerd. De gemeente Ameland en Rijkswaterstaat zijn toen aan de slag gegaan met een gewijzigd plan van aanpak.

*Baggerwerkzaamheden op de Waddenzee.
(Foto: H. Venema, PRW)*

Inmiddels is door de Rijksoverheid (vertegenwoordigd door RWS Noord-Nederland), de gemeente Ameland en Wagenborg Passagiersdiensten een onafhankelijke procesbegeleider aangesteld waarmee het open plan proces in oktober 2015 van start is gegaan. De procesbegeleider is gestart met het verkennen van mogelijke oplossingsrichtingen met de drie bovengenoemde partijen. Dit heeft in januari 2016 geleid tot een advies met daarin 5 kansrijk geachte oplossingsrichtingen voor de korte en (middel) lange termijn. Concrete vervolgstappen worden in het vervolg van het open planproces uitgewerkt.

Voortgang:

- Gezamenlijke verkenning is gestart.
- Januari 2016 advies uitgekomen met kansrijke oplossingen.

Actie 4. Gezamenlijk lange termijnanalyse morfologische ontwikkelingen Waddensysteem in verband met scheepvaart en veiligheid.

Met actie 4 willen we meer inzicht krijgen in de morfologische ontwikkelingen in de Waddenzee (de morfodynamiek) door het uitvoeren van een gezamenlijke lange termijnanalyse hiernaar in het waddensysteem. De morfologie van de Waddenzee speelt een belangrijke rol bij onderwerpen als zeespiegelstijging, bodemdaling, toegankelijkheid, baggeren en storten/verspreiden, habitats/natuurwaarden en veiligheid (zeeweringen en vaargeulen). Na het opstellen van een gezamenlijke kennisagenda waarin de benodigde morfologische kennis wordt geïdentificeerd, zal verdere kennisontwikkeling plaatsvinden voor een meer strategische aanpak t.b.v. beheer en beleid. Niet alleen de ontwikkeling van kennis maar ook de ontsluiting van bestaande kennis vormt een belangrijk aspect van dit onderdeel. Actie 4 moet daarmee een basis bieden voor alle beheerders en gebruikers van de Waddenzee.

Met de actie is in 2015 gestart. Eerst is capaciteit gezocht. In 2015 is onderzoeksgeld gevonden waarmee de inzet van Deltares, om tot inhoudelijk invulling van de morfologische kennis te komen, voor 2016 kan worden betaald. Daarmee kan een onderzoeksprogramma worden opgestart voor -in eerste instantie- de volgende onderdelen:

prognose baggerhoeveelheden Waddenzee, een overzicht van de belangrijkste beschikbare kennis en informatie, de benodigde kennis voor het beantwoorden van beheervragen en hoe bestaande kennis kan worden ontsloten en ontbrekende kennis kan worden ontwikkeld. Er ligt inmiddels een globaal plan van aanpak voor het uitvoeren van de analyse. Onderdeel daarvan is de vraagarticulatie vanuit beheeropgaven. Een eerste schets is gegeven binnen de werkgemeenschap Borndiep. Doel is om de werkgemeenschappen en beheerders te betrekken voor verdere gezamenlijke vraagarticulatie.

In 2016 staan verschillende workshops op de planning, zoals een workshop Beheervragen Waddenzee, onderzoeksvragen en kennisvragen morfologie, onderzoeksprogramma morfologie Waddenzee. Het is de bedoeling dat daarna een definitief onderzoeksprogramma wordt opgesteld in 2016.

Voortgang:

- Actie in 2015 gestart.
- Globaal plan van aanpak en financiering voor de analyse morfologische ontwikkelingen Waddensysteem ligt er.
- Activiteiten voor 2016 bekend, moet definitief onderzoeksprogramma opleveren.

*De Waddenzee is een uniek natuurgebied vanwege de combinatie van eilanden, wadplaten en kwelders. Via een ingenieuze sedimentaanvoer (zand en slib) blijft de Waddenzee al vele honderden jaren bestaan.
(Foto: H. Venema, PRW)*

Vergunningverlening

Actie 5. Komen tot een integraal vergunningenregister, door aanvulling van het al bestaande NB-wetregister met de relevante vergunningen van gemeenten en waterschappen.

In het Waddengebied worden verschillende vergunningen (o.a. Natuurbeschermingswet, Waterwet, Ontgrondingenwet, Mijnbouwwet en Visserijwet) verleend door verschillende overheidsorganisaties (gemeenten, provincies, waterschappen, EZ en RWS). De veelheid aan regelgeving, vergunningen en organisaties wordt door initiatiefnemers vaak als knellend ervaren. Dit kan beter. De Minister van IenM en de Staatssecretaris van EZ hebben daarom een vergunningenregister toegezegd in de Tweede Kamer dat meer overzicht moet bieden. In 2014 is een eerste register met vergunningen onder de Natuurbeschermingswet op Waddenzee.nl gepubliceerd vanuit het Ministerie van EZ, Rijkswaterstaat en de provincies.

*Voor veel activiteiten is een vergunning nodig, zoals hier het binnenhalen van MZI-zaad.
(Foto: N. Laros, Waddenunit)*

In 2015 is dit register verder aangevuld. Men vindt er nu een overzicht van vergunningen verleend op basis van de Natuurbeschermings-, Water-, Ontgrondingen-, Visserij- en Omgevingswet en de Wadloopverordening. Een aantal gemeentelijke vergunningen en de vergunningen o.b.v. de Mijnbouwwet ontbreken nog. Hier zal in 2016 verder op worden ingezet door de nieuwe projectleider die onlangs is aangesteld.

Voortgang:

- Eerste opzet vergunningenregister bestaat.

Actie 6. Pilot voor het opzetten van één 'portaal' voor verleende vergunningen, waarbij ook de vergunning zelf en achterliggende documenten te raadplegen zijn. Daarbij wordt gestart met de verleende NB-wetvergunningen. Aansluiten bij Overheid.nl, zoektermen voor Wadden.

Na het opzetten van het register (actie 5) is het zaak ook de gegevens van de vergunningen en achterliggende documenten digitaal te ontsluiten zodat deze vanuit één portaal te raadplegen zijn door ondernemers, belangenorganisaties en overheden. Afgesproken is te starten met de NB-wet vergunningen als pilot (actie 6). De ambitie was om het portaal eind 2014 gereed te hebben voor wat betreft de NB-wet vergunningen. In 2015 zouden meer vergunningen worden

aangesloten. Deze planning is een jaar opgeschoven o.a. door personele wisselingen en financieringsissues. In 2015 is wel gebleken dat ontsluiting via één portaal voor NB-wetvergunningen technisch goed te realiseren is en dat het dus mogelijk is om vergunningen digitaal te doorzoeken wanneer de meta data per vergunning beschikbaar komt. Vanuit de verschillende organisaties omtrent vergunningverlening moet nog meer

inzet geleverd worden om de vergunning gegevens te inventariseren en op elkaar af te stemmen. Er is begin 2016 een nieuwe projectleider aangesteld die een plan van aanpak zal opstellen om het vergunningen portaal verder te ontwikkelen.

Voortgang:

- Actie is vertraagd door personele wisselingen en afwezigheid projectleider.
- Nieuwe projectleider aangesteld die een plan van aanpak gaat opstellen om portaal verder op te zetten.

Actie 7. Verbeteren van de informatievoorziening over vergunningverlening via de website Waddenzee.nl. in overleg met ondernemers.

Zoals aangegeven bij de voortgang van de vorige acties is er inmiddels een vergunningenregister te vinden op waddenzee.nl en volgt in de toekomst mogelijk nog een portaal voor vergunningverlening. Door deze ontwikkelingen wordt de vergunningverlening in de Waddenzee transparanter gemaakt voor ondernemers, belangenorganisaties en overheden. Om het portaal te ontwikkelen is nog inzet nodig. Pas daarna kan eventuele ontsluiting op waddenzee.nl volgen.

Verder moet waddenzee.nl benut worden om de informatievoorziening over de vergunningverlening (procedures, termijnen, e.d.) te verbeteren (actie 7). Rijkswaterstaat heeft bij de verschillende partijen verkend hoe dit gedaan kan worden. Afgesproken is om de structuur van de website aan te passen aan twee doelgroepen: de waddenprofessional en de toeristen/gebruikers, om gericht informatie te kunnen bieden. Naast platform voor beleidszaken zal de site overzichtelijk de informatie tonen van de acties van de samenwerkingsagenda, zoals het vergunningenregister. De vernieuwde site gaat naar verwachting begin 2016 online. De actie ligt daarmee in zoverre op koers, behalve dat voor de ontwikkeling van het vergunningenregister op de website aanvoer van gegevens nodig is.

Voortgang:

- Afspraken zijn gemaakt rondom de informatievoorziening waddenzee.nl.
- Hierdoor wordt begin 2016 de website vernieuwd.
- Actie ligt op koers. Voor ontwikkeling vernieuwde versie vergunningenregister is aanvoer gegevens nodig.

Toezicht en handhaving

Actie 8. Jaarlijks gezamenlijk handhavingsprogramma (HUP) Natura2000, als basis voor de handhavingsplannen van de verschillende organisaties (in plaats van andersom). In 2015 verbreden tot handhaving integraal.

Handhavende partijen in het Waddengebied zijn Rijkswaterstaat, Economische Zaken (Waddenunit), Waddenprovincies, eilandgemeenten, waddenzeekustgemeenten, ter-

reinbeheerders, politie, douane en de Koninklijke Marechaussee. In januari 2016 zijn de concept beheerplannen natura 2000 Waddenzee en Noordzeekustzone ter visie gelegd. Vaststelling is voorzien in het najaar van 2016.

Voor de handhaving van de genoemde beheerplannen is één handhavingsplan opgesteld met dezelfde geldigheidsduur als de beheerplannen. Het handhavingsplan is de basis voor het jaarlijkse gezamenlijke handhavingsprogramma (HUP) Natura 2000 van de verschillende handhavende partijen. Dit HUP is voor het eerst opgesteld voor 2015 voornamelijk om ervaring op te doen met de in het handhavingsplan beschreven werkwijze. Met de ervaringen van 2015 is voor 2016 een nieuw HUP opgesteld.

Met het handhavingsplan en het HUP is voor het eerst de (gezamenlijke) handhaving van groene wetten in Waddenzee en Noordzeekustzone in documenten vastgelegd. Met de bijbehorende overlegcyclus heeft dit de samenwerking tussen de verschillende handhavende partijen een goede impuls gegeven. Dit loopt ook de komende jaren door omdat partijen zich via het handhavingsplan hebben verbonden de komende jaren gezamenlijk de handhaving in Waddenzee en Noordzeekustzone op te pakken. Voor het opstellen van het HUP 2016 is gebruik gemaakt van een risicoanalyse die in 2011 is uitgevoerd. Het is nu de afgestemde verzameling van prioriteiten voor handhaving gericht op de doelen van N2000 in de Waddenzee en Noordzeekustzone.

*Alleen onder begeleiding en in bepaalde periodes mag je natuurgebieden betreden.
(Foto: C. Kooistra, PRW)*

De risicoanalyse voor Waddenzee en Noordzeekustzone is in februari 2016 opnieuw uitgevoerd. De uitkomsten worden gebruikt om nog meer focus aan te brengen in de uitvoering van de handhaving, te beginnen in 2016. De handhavende partijen van de groene wetten hebben bijna allen ook een taak of rol bij de handhaving van de overige wetgeving in Waddenzee en Noordzeekustzone. Om de aansluiting tussen beide handhavingsgebieden te verbeteren is in februari 2016 voor de overige wetgeving een vergelijkbare risicoanalyse uitgevoerd. Deze risicoanalyse is alleen voor een groter gebied dan de Waddenzee uitgevoerd.

Als de prioriteiten en de acties uit de bovengenoemde risico analyses bij elkaar worden gevoegd ontstaat een eerste integraal HUP. Hiermee is de eerste stap gezet op weg naar een werkwijze waarbij een gezamenlijk integraal HUP de basis vormt voor de afzonderlijke HUP's van handhavende partijen, in plaats van andersom, wat nu nog de werkwijze is. In 2016 worden op basis van de risicoanalyses enkele concrete samenwerkingsacties handhaving gepland.

De gezamenlijke prioriteiten en de samenhangende overlegstructuur (zie actie 9) leiden tot verbetering en intensivering van de samenwerking in de uitvoering van handhavingstaken. De Samenwerking Inspectie Waddenzee (SIW) organiseert inspectievluchten boven/over het Waddengebied. Zo'n dertig keer per jaar vliegt een helikopter over het gebied. Alle handhavende partijen draaien mee in het rooster voor de vluchten. In 2015 zijn RWS en EZ (Waddenunit) maar ook de douane en Koninklijke Marechaussee begonnen met samen varen. RWS en EZ zijn begin 2015 begonnen met een proef met gezamenlijk vanaf een schip uitvoeren van de taken van beide diensten, en eind 2015 zijn ook de patrouilleschepen van RWS Verkeer- en Watermanagement in de pilot opgenomen. Medewerkers van andere diensten dan RWS en EZ varen als opstapper mee op deze schepen⁴. De nationale politie, dienst infrastructuur, draagt in deze vorm van samenwerking een steentje bij door bij andere partijen op te stappen en omgekeerd opstappers van andere diensten mee te nemen. In 2016 worden de gezamenlijke helikoptervluchten en vaaractiviteiten voortgezet en geïntensiveerd.

De provincies Fryslân, Groningen en Drenthe zijn in 2015 gestart met een proces dat moet leiden tot een convenant voor de Buitengewone Opsporingsambtenaren (BOA's) die betrokken zijn bij de handhaving van de groene wetten in het gebied. Het convenant maakt het mogelijk dat BOA's in elkaars gebied kunnen optreden. Het conceptconvenant is in januari 2016 aangeboden aan de betrokken partijen. In Noord-Holland hebben terreinbeheerders gezamenlijk al een dergelijk convenant afgesloten.

Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat Noord Nederland gaan in 2016 samen onderzoek doen naar de gevolgen van organisatorische wijzigingen en de daarmee samenhangende afnemende capaciteit bij de handhavende diensten voor toezicht en handhaving in de Waddenzee. Focus ligt eerst bij de consequenties rond Rottumeroog en Rottumerplaat.

Rijkswaterstaat vliegt vaak boven het Waddengebied voor inspectie. Andere beheerders die vragen hebben, kunnen dit aangeven. Dit kan dan meegenomen worden met de inspectievlucht. (Foto: H. Venema, PRW)

Voortgang:

- Er is in februari 2016 een risicoanalyse voor de handhaving van groene wetten uitgevoerd en voor de overige wetgeving op het water. Dit is de basis voor een integraal handhavingsprogramma.
- Daarnaast is er afgelopen tijd meer samenwerking in de uitvoering van de handhavingstaken ontstaan; o.a. door samen varen, vliegen en het convenant voor de BOA's.

Actie 9. Ineenschuiven overleg opsporing en toezicht van politie, douane en marechaussee in afstemming met EZ, RWS en Informatiepunt Knooppunt Wadden.

In 2015 is de overlegcyclus van de verschillende handhavende partijen aangepast tot een samenhangend geheel. De Beheerraad is het strategische overleg (bestuurlijk dak) voor de handhavingsafspraken groene wetten. Voor de overige wetten is er een

Strategisch Overleg onder voorzitterschap van het Openbaar Ministerie Functioneel Parket Zwolle, met daarin directeurs van (landelijke) handhavingsdiensten. Met het instellen van het Strategisch Overleg handhaving zijn de Stuurgroep Samenwerkende handhavende diensten, de stuurgroep Samenwerking Inspectie Waddenzee en het Waddenhandhavingsoverleg opgeheven.

Regionaal is er een tactisch overleg waarin het overleg Binnenvaarttoezichtregio's en het overleg ladingregie (Seaports Waddenzee) zijn opgenomen. Benodigde operationele overleggen functioneren met afvaardigingen naar het tactisch overleg. Het gaat daarbij o.a. om de handhaving van groene wetten en havenintegriteit. Indien nodig worden dergelijke overleggen ook (ad hoc) georganiseerd voor bijvoorbeeld verkeer en vervoer over water. Via vertegenwoordiging is de regio ook betrokken bij relevante landelijke overleggen. Met de nieuwe overlegstructuur zijn meerdere overleggen gesaneerd, is samenhang ontstaan en is helder welke onderwerpen in welk overleg aan de orde komen.

Voor de handhaving op de zandplaten zijn in 2015 ad hoc afspraken gemaakt. Voor deze werkwijze is gekozen omdat door veranderende weersomstandigheden niet altijd van te voren kan worden ingeschat of een geplande actie doorgang kan vinden. Om deze reden zijn in meer algemene zin ad hoc afspraken gemaakt tussen handhavende partijen met schepen en die zonder schepen.

Met Staatsbosbeheer heeft RWS afspraken over de handhaving op de Rottums. Met Landschap Noord-Holland (LNH) en provincie Noord-Holland heeft RWS meer specifieke afspraken gemaakt over de handhaving op de Razende Bol. Een en ander in goed overleg met de gemeente Texel. Landschap Noord Holland start in 2016 als regisseur van toezicht op de Razende Bol. LNH vervult in het toezicht zelf ook een rol. De in 2015 voorbereide afspraken zullen in 2016 en volgende jaren worden gerealiseerd.

Het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie in Zwolle heeft een Officier van Justitie (OvJ) aangewezen. Deze OvJ kan worden aangesproken door alle handhavende partijen in de Waddenzee bij allerlei voorkomende strafbare feiten in het gebied. Deze Officier van Justitie is ook betrokken bij het handhavingsoverleg.

De Samenwerking Inspectie Waddenzee (SIW) wordt gecontinueerd. De SIW organiseert de verbinding tussen de handhavende diensten door middel van verspreiden van berichten over te houden acties, het actueel houden van contactlijsten en het organiseren van een jaarlijkse dag voor handhavers, zo vond ook in 2015 een SIW netwerkdag plaats.

Voortgang:

- De handhavingsoverleggen zijn geharmoniseerd en er zijn duidelijke afspraken gemaakt.
- Landschap Noord Holland (LNH) start in 2016 als regisseur van toezicht op de Razende Bol.
- Het Openbaar Ministerie Functioneel Parket Zwolle heeft een Officier van Justitie aangewezen als aanspreekpunt in geval van strafbare feiten in het gebied.
- In 2015 is een SIW-netwerkdag voor toezichthouders en handhavers in het Waddengebied georganiseerd.

Actie 10. Samenwerkingsafspraken met de (nieuw ingestelde) Regionale Uitvoeringsdiensten in Groningen, Fryslân en Noord-Holland.

Een derde actie op het gebied van handhaving en toezicht betreft het komen tot samenwerkingsafspraken en stroomlijnen van procedures met de (nieuw ingestelde) Regionale Uitvoeringsdiensten (RUDs) in Groningen, Fryslân en Noord-Holland Noord. Zij zijn verantwoordelijk voor een deel van de vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van natuur en milieu. Tot 2016 zijn de handhavingstaken van de groene wetten alleen in Fryslân overgedragen aan de RUD (Fryske Útfieringstjinst Miljeu en Omjouwing, FUMO). De provincie Noord-Holland doet dit in de loop van 2016. De provincie Groningen heeft nog niet besloten deze handhavingstaken over te dragen. In 2016 worden de afspraken voor 2017 met de FUMO (Fryslân) en de RUD van Noord-Holland Noord gemaakt. Voor Groningen geldt dat de afspraken nog met de provincie worden gemaakt. De medewerking en de samenwerking met de provincies zijn goed.

Voortgang:

- Eerste afspraken rondom de samenwerking zijn gemaakt met de FUMO.
- RUD provincie Noord-Holland volgt in 2016.
- Provincie Groningen draagt taken nog niet over aan de RUD. Afspraken zullen vooralsnog met de provincie zelf worden gemaakt.

2.1.4 Herstel en ontwikkeling

Actie 11. Gezamenlijk opstellen afgestemd programma herstel en ontwikkeling natuur, beheeropgaven N2000 en Kaderrichtlijn Water. De programmering wordt afgestemd met de programmering van het Waddenfonds om elkaar te versterken.

In 2010 is het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) gestart, een netwerkorganisatie die werkt aan natuurherstel en een duurzaam medegebruik van het Waddengebied. In die hoedanigheid coördineert PRW de programmering. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het Beheerplan Natura 2000 voor de Waddenzee waarin tevens voorstellen worden gedaan voor natuurherstelprojecten. Ook vanuit de waterkwaliteitsopgave Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn voor de nieuwe periode 2015-2021 voorstellen ontwikkeld voor natuurherstel. Actie 11 richt zich op het afstemmen van deze verschillende opgaven rondom herstel en ontwikkeling van natuur. De maatregelen Natura 2000, KRW en de natuur- en duurzaamheidsprojecten van PRW zijn opgenomen in één uitvoeringsagenda. Voor 2016 is een uitvoeringsagenda vastgesteld en afgestemd met o.a. de overheden, gebruikers en het Waddenfonds.

Een aantal mooie resultaten van 2015 zijn:

- in 2015 is er een trilaterale vergelijking gemaakt over de kansen en mogelijkheden voor herstel van zeegras in de Waddenzee. Nederland blijkt tal van plaatsen te hebben waar dit goed zou kunnen groeien. Dit helpt de beheerders om de uitzaaiproeven zeegras te optimaliseren.
- een collectief van zeven partijen gaat gezamenlijk aan de slag om bij Terschelling een kwelder aan te leggen geïnspireerd op de strakke lijnen van kunstenaar Piet Mondriaan. De kwelder draagt bij aan kustbescherming, maar biedt ook habitat voor vogels en draagt bij aan de beleving van Waddenzee Werelderfgoed.
- inmiddels is 28% van de Waddenzee gevrijwaard van bodem beroerende mosselvisserij, terwijl de sector heeft geïnvesteerd in de nieuwe kweektechnieken voor mosselzaad. Hierdoor krijgt de natuur kans zich te ontwikkelen en krijgt de sector meer zekerheid over de aanvoer.

Veel meer natuurontwikkelingen van het Programma naar een Rijke Waddenzee staan in het Jaarverslag van 2016.

Voortgang:

- Actie klaar. Er is een uitvoeringsprogramma jaarlijks afgestemd, zo ook voor 2015 en 2016.

Actie 12. Start verkenning en selectie integrale dijkconcepten.

In 2014 zijn Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân en Waterschap Hunze en Aa's gestart met het uitvoeren van de Project-Overstijgende Verkenning Waddenzee-dijken (POV-W). De POV-W maakt deel uit van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het Deltaprogramma Waddengebied. De POV-W voorziet in een gebiedsgerichte en integrale aanpak, waarbij aansluiten op ontwikkelingen in het gebied en meerwaarde creëren voor functies als natuur, recreatie en regionale economie aan de orde is. Dit kan langs de vaste wal vrijwel overal met innovatieve dijkconcepten. Samenwerking met provincies, gemeenten en andere betrokken partijen is noodzakelijk voor uitvoering van integrale concepten. Ondertussen is in 2015 een verdeling gemaakt van nader te onderzoeken dijkconcepten. De verdeling van de onderzoeken over de verschillende waterschappen is als volgt:

Waterschap	HWBP project	Onderzoek	Innovatie-spoor
Waterschap	Brede groene dijk (Dollard)*	1. Brede groene dijk	Proces
Hunze en Aa's	Brede groene dijk (Dollard)*	2. Gras- en kleibekledingen	Product
	Eemshaven – Delfzijl	3. Steenbekledingen	Product
		4. Risicoanalyse HR-modellen	HR
Waterschap	Eemshaven – Delfzijl	5. Rijke dijk	Proces
Noorderzijlvest	Eemshaven – Delfzijl	6. Dubbele dijk	Proces
	Eemshaven – Delfzijl	7. Overslagbestendige dijk	Proces
	Lauwersmeer - Vierhuizergat	8. Geulmanagement	Proces
Wetterskip	Koehool – West	9. Asfaltbekledingen	Product
Fryslân	Holwerderpolder	10. Multifunctionele dijk	Proces
	Koehool – West	11. Dijk met voorland	Proces
	Holwerderpolder	12. Effectiviteit voorlanden HR HR	

* De Brede groene dijk is een apart pilotproject binnen het HWBP

De planning van de uitvoering van projecten binnen de POV Waddenzeedijken loopt tot 2018. Het programmadoel van de POV-W is bereikt als aan het einde van de looptijd een positief of negatief advies gegeven kan worden over alle oplossingsrichtingen die worden getoetst gedurende de tweede fase (na 2018).

Voortgang:

- Actie is op koers, verkenningen naar kansrijke oplossingen voor de dijken lopen.

Monitoring en onderzoek

Actie 13. Onder begeleiding van de Waddenacademie wordt het initiatief genomen om te komen tot een intentieverklaring tussen de NAM, Groningen Seaports, Coalitie Wadden Natuurlijk, Waddenacademie, Ministeries van EZ en I&M (RWS) en de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen, waarin de uitgangspunten van basismonitoring voor goed beheer van de Waddenzee (volgens de grenzen van de PKB Derde Nota Waddenzee), inclusief de financiële borging ervan, worden vastgelegd.

Monitoring is van belang om te kunnen vaststellen in hoeverre beheermaatregelen effectief en efficiënt zijn en om ontwikkelingen tijdig bij te kunnen sturen vanuit beheer of beleid. De samenhang tussen de monitoringsprogramma's in het Waddengebied kan versterkt worden. Hierbij is het essentieel dat er een eensluidend beeld bestaat over welke basismonitoring noodzakelijk is voor goed beheer van het Waddengebied. In 2014 hebben Rijkswaterstaat en de Waddenacademie daarom het initiatief genomen om te komen tot een intentieverklaring basismonitoring tussen de NAM, Groningen Seaports, de Coalitie Wadden Natuurlijk, Waddenacademie, Ministerie van Economische Zaken, Rijkswaterstaat en de provincies. Met het tekenen van de intentieverklaring heeft basismonitoring haar eerste actie uit de samenwerkingsagenda inmiddels afgerond.

Vervolgens heeft het kernteam, waarin de partners samenwerken, een plan van aanpak basismonitoring opgesteld. Dit plan geeft aan hoe de komende drie jaar gewerkt gaat worden. De scope en financiering van de basismonitoring zal in gezamenlijke afstemming uitgewerkt worden. Onder coördinatie van Rijkswaterstaat is het kernteam bezig om vernieuwing van de monitoring vorm te geven en een basismonitoring met internationale uitstraling tot stand te brengen. Belangrijk aandachtspunt is een betere inpassing van de vergunning gerichte monitoring. Het eerste succesvolle product van deze samenwerking is een overzicht van alle monitoring in de Waddenzee, gepubliceerd samen met het project Wadden Sea Long-Term Ecosystem Research (WaLTER). Ook wordt naar wens van het RCW door het kernteam basismonitoring een jaarrapportage opgesteld 'Wadden in beeld'. De rapportage brengt opvallende veranderingen en vraagstukken voor de beheerders in beeld en maakt deze op een beeldende manier zichtbaar voor bestuurders en samenleving. Dit tweede product van de samenwerking rond basismonitoring zal begin maart 2016 worden gepubliceerd. Bij het tot stand komen van de basismonitoring is het belangrijk dat gewerkt wordt vanuit gezamenlijke beheerdoelstellingen. Daarom zal het kernteam begin 2016 een workshop met de beheerders rondom basismonitoring organiseren. Op basis hiervan doet het kernteam een voorstel aan het RCW. De vastgestelde gezamenlijke doelstellingen kunnen door de samenwerkende beheerders gebruikt worden voor visievorming en voortgangsrapportages.

Voortgang:

- Met het tekenen van de intentieverklaring is de actie afgerond.
- Er is een plan van aanpak basismonitoring voor de komende drie jaar opgesteld.
- Het eerste succesvolle product is een overzicht van alle monitoring in de Waddenzee, gepubliceerd samen met WaLTER.
- Een jaarrapportage, Wadden in beeld, zal begin maart 2016 worden opgeleverd.

Impressie van de dubbele dijk langs de Eems-Dollard. We zien op de voorgrond kweldervorming langs de Eems. Iets verderop is de dubbele dijk zichtbaar. Het middengedeelte kan gebruikt worden voor bijvoorbeeld een kleirijperij en zilte teelt.
(Foto: Provincie Groningen)

Actie 14. Onder verantwoordelijkheid van de Waddenacademie wordt een intentieverklaring opgesteld waarin is vastgelegd dat alle bij de monitoring van het beheer van het Waddengebied betrokken partners in hun interne procedures vastleggen dat korte en lokale monitoring zoveel mogelijk aansluit op en gebruikt wordt voor de basismonitoring.

In de intentieverklaring basismonitoring (actie 13) is ook meegenomen dat betrokken partners in hun interne procedures vastleggen dat korte en lokale monitoring zoveel mogelijk aansluit op en gebruikt wordt voor de basismonitoring (actie 14). Momenteel is de monitoring in het Waddengebied vooral vergunning gestuurd geregeld, en daardoor versnipperd. Het streven is te komen tot een meer ecosysteem gerichte benadering, waarbij verplichte monitoringsinspanningen beter bijdragen aan een breder begrip van het Waddensysteem, zodanig dat

het zowel voor het beheer, als voor ondernemers in het kader van vergunningverlening, meerwaarde oplevert.

Voortgang:

- Actie is meegenomen in de intentieverklaring bij actie 13 en daarmee afgerond.

Actie 15. Onder verantwoordelijkheid van de Waddenacademie wordt in samenwerking met het Waddenfonds het minimale procesgerichte onderzoek geïdentificeerd, dat noodzakelijk is om optredende veranderingen zo goed mogelijk aan oorzaken te kunnen koppelen.

Er is afgesproken de kernverandering te beschrijven en het minimale procesgerichte onderzoek, dat noodzakelijk is om optredende veranderingen zo goed mogelijk aan oorzaken te kunnen koppelen, te identificeren (actie 15). Hier is in 2015 mee gestart als onderdeel van het plan van aanpak basismonitoring (Actie 13) omdat een belangrijke voorwaarde voor procesgericht onderzoek is dat er adequate basismonitoring

plaatsvindt. De resultaten zullen worden weergegeven in de jaarrapportage Wadden in beeld. De acties rondom monitoring en onderzoek (13, 14 en 15) zijn dus samengevoegd in één intentieverklaring en één plan van aanpak basismonitoring.

Voortgang:

- Aanpak voor het identificeren van het minimale procesgerichte onderzoek is opgesteld en meegenomen in het plan van aanpak basismonitoring onder actie 13.
- Resultaten volgen in de jaarrapportage Wadden in beeld.
- De actie 13, 14 en 15 met betrekking tot monitoring en onderzoek zijn samengevoegd in één intentieverklaring en één plan van aanpak basismonitoring.

Zonering en geleiding

Actie 16. Uitvoering van het Actieprogramma Vaarrecreatie, waaronder de definitieve keuze van de hotspot-pilots, verkenning en implementatie dynamische zonering en monitoring resultaten: zowel Waddenbreed, als specifiek voor de hotspot-pilots

In januari 2014 hebben de Waddenprovincies, natuurorganisaties, de watersportsector, havengemeenten, het Ministerie van EZ en Rijkswaterstaat een gezamenlijk 'Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee' vastgesteld welke voortkomt uit het Convenant Vaarrecreatie (2007). Doel van het programma is om de balans tussen natuur en vaarrecreatie in de Waddenzee te versterken met een aantal gerichte maatregelen.

Het Actieprogramma Vaarrecreatie Waddenzee loopt naar tevredenheid van de betrokken partijen. De Erecode voor Wadliefhebbers is geactualiseerd en er worden in samen-

werking met Ecomare en de BBZ jaarlijks trainingen gastheerschap gehouden die toegankelijk zijn voor alle professionals rond het Wad. Waarnemers zien zichtbare verbetering in het gedrag van recreanten⁵. Toch zijn er op communicatiegebied meer inspanningen nodig om recreanten bewust te maken van juist gedrag en te zorgen voor gedragsverandering.

In 2015 is gestart met pilots op drie locaties in het Waddengebied (Blauwe Balg, Razende Bol en Balgzand) met specifieke vragen over de spanning tussen recreatie en natuur. Bij de Blauwe Balg is een nieuwe vaarroute zodra jonge zeehonden uit het art. 20 gebied zijn vertrokken getest (zie ook actie 17). Bij de Razende Bol is geprobeerd niet georganiseerde recreanten bewust te maken van de kwetsbaarheid op de Razende Bol. Bij Balgzand is de spanning tussen recreatieondernemers en natuur onderzocht. Hieruit

Ondertekenaars intentieverklaring Basismonitoring. Van links naar rechts: Katja Phillipart (Waddenacademie), Piet Winterman (Staatsbosbeheer/CWN), Arie van Haeringen (NAM), Els van Grol (Rijkswaterstaat), Jouke van Dijk (Waddenacademie), Peter Munters (Ministerie EZ), en Anco Hoogerwerf (Provincie Groningen/Waddenprovincies).

De bodemmonsters van het privaat-gefinancierde SIBES vormen vaak het begin van het antwoord op Beheerdersvragen. (Foto: N. Tuhuteru)

blijkt dat er voor dit gebied geen specifieke problemen zijn. Natuur en vaarrecreatie gaan goed samen in het gebied. De natuur lijkt hier niet onder druk te staan. Monitoring is nodig om dit beeld te bevestigen. Uit de pilot kwamen noties die voor de hele Wadden toepasbaar zijn, zoals natuurinformatie via marifoon en havenmeesters meer betrekken als gastheer van een gebied.

In 2016 zal worden gekeken of er een nieuwe pilot opgestart kan worden. De jachthavens worden o.a. in het project kleine jachthavens ontwikkeld en er wordt op diverse plekken naar tevredenheid met dynamische zoneringsgeëxperimenteerd. Voor het vaarseizoen 2016 wordt onderzocht of het aantal locaties voor dynamische zonerings kan worden uitgebreid.

De monitoring naar het effect van genomen maatregelen uit het actieplan en de communicatie van het actieplan kwamen wat langzamer van start vanwege problemen met de financiering. Hierdoor is in 2014 en 2015 slechts deels gemonitord en is minder inzet op communicatie geweest dan gewenst. De problematiek met betrekking tot de financiering is inmiddels in gezamenlijkheid opgelost en in 2016 moeten de monitoring en communicatie goed gaan lopen. In 2016 komt er meer aandacht voor de inspanningen en synergie, zodat de inspanningen van elkaar kunnen leren opdat het programma meer wordt dan enkel de som der delen.

Voortgang:

- Alle inspanningen (pilots en projecten) zijn goed gestart en actie loopt goed.
- Het streven is monitoring en communicatie in 2016 volwaardig in uitvoering te brengen.

Actie 17. Verkenning van de noodzaak en wenselijkheid van verbetering van het beheer voor overige (recreatie) activiteiten waarbij "zonerings en geleiding" een rol speelt (specifiek o.a. snelvaart, wadlopen). Concrete vraag daarbij is of 'zonerings en geleiding voor deze activiteiten vanuit de bestaande beleidskaders en samenwerkingsafspraken op dit moment voldoende is geregeld of er nog mogelijkheden liggen voor verbetering.

Binnen het actieprogramma Vaarrecreatie vindt een verkenning plaats van de noodzaak en wenselijkheid van verbetering van het beheer voor overige (recreatie) activiteiten waarbij 'zonerings en geleiding' een rol speelt (specifiek o.a. snelvaart, wadlopen). Concrete vraag daarbij is of zonerings en geleiding voor deze activiteiten vanuit de bestaande beleidskaders en samenwerkingsafspraken op dit moment voldoende zijn

Alle ondertekenaar van het Actieprogramma Vaarrecreatie. (Foto: P. van Kuppenveld)

geregeld, of dat er nog mogelijkheden liggen voor verbetering.

In 2015 is er op drie locatie dynamisch zoneren toegepast, te weten bij Engelsmanplaat/het Rif, de Richel en de Blauwe Balg. Dynamisch zoneren houdt dat in dat bepaalde gebieden afgezet worden voor een broedkolonie of voor zeehonden voor een tijdelijke periode. De gebieden worden afgezet door middel van het plaatsen van betredingsverbodsborden. Dit wordt vaak samen gedaan met vrijwilligersorganisaties, zoals wadvaarders en kanovaarders. In 2015 is het proces prima gelopen. Nadat de betredingsbeperking niet meer nodig was zijn de borden weggehaald.

Bij Blauwe Balg is tijdelijk een alternatieve vaarroute, de Waardgronden, bedacht tussen Terschelling en Ameland. Dit gebied is normaal gesloten in de zomer omdat het wordt gebruikt door zeehonden om jongen te werpen en te zogen. Zodra dit halverwege juli voorbij was, is de betreffende route opengesteld. Dit werd aangegeven door kleine boeien. De route Waardgronden is alleen toegankelijk rond hoogwater. De route is echter beduidend korter en heeft minder tegenstroom dan de gebruikelijke route over de Blauwe Balg. Er is goed samengewerkt tussen Waddenunit, RWS en Wadvaarders. De Waddenunit heeft deze alternatieve route in beeld kunnen brengen door hun permanente monitoring van het gebied waardoor ze morfologische expertise hebben opgebouwd. De route is positief geëvalueerd. In 2016 wordt er op het gebied van dynamisch zoneren volgend jaar volgens dezelfde werkwijze verder gewerkt en in de loop van het jaar zal dan ook geïnventariseerd worden waar dynamisch zoneren toegepast kan worden. Wel staan er voor komend seizoen een aantal actiepunten op het lijstje op de route nog beter op de kaart te zetten.

Voortgang:

- In 2015 is op drie locaties dynamisch zoneren toegepast. Dit loopt goed.

Promotie, voorlichting en educatie Werelderfgoed

Actie 18. Uitvoering van concrete activiteiten vanuit het coördinatorschap Werelderfgoed: als productie 'toolbox' Werelderfgoed, bebording, etc.

Actie 19. Ontwikkeling en start uitvoering programmatische aanpak gezamenlijke voorlichting, bewustwording en promotie/marketing van het Werelderfgoed Waddenzee als geheel gericht op inwoners, recreanten en toeristen (naar één programma Beleef het Werelderfgoed Waddenzee).

Droogvallers op Richel gedragen zich steeds beter conform de natuurwaarden van het gebied signaleert de Waddenunit en de vrijwilligers van Natuurmonumenten. (Foto: N. Laros, Waddenunit)

Actie 18 en 19: Goed beheer in het Waddengebied betekent ook dat het gebied als één Werelderfgoed wordt gepromoot. Om dit te bewerkstelligen is in 2012 een aanjager Werelderfgoed (coördinator) aangesteld als aanspreekpunt voor partijen in het waddengebied omtrent de Werelderfgoed status. De aanjager coördineert, faciliteert, stimuleert en geeft voorlichting. Concreet worden er activiteiten opgezet om het Werelderfgoed te promoten.

In 2015 is bijvoorbeeld een toolbox werelderfgoed geproduceerd, zijn borden langs de weg geplaatst om de herkenbaarheid van Werelderfgoed te vergroten en is er een Wad-ont-

dekkingskaart verspreid over het Waddengebied. Uiteindelijk doel is te komen tot een grotere coördinatie binnen een aantal activiteiten rondom het Werelderfgoed.

Op internationaal niveau is in 2014 een gezamenlijke duurzame toerisme strategie Werelderfgoed vastgesteld. Deze strategie bevat veel handvatten om voor de toekomst te komen tot een betere kwaliteit van het toerisme. De strategie is er op gericht dat natuurbeheer, toerisme en lokale gemeenschappen profiteren van de status van het Werelderfgoed. Ook hier werkt de aanjager werelderfgoed aan. Voor de uitvoering wordt samengewerkt met het Programma naar een Rijke Waddenzee.

Wad-ontdekkingskaart

Nog nooit eerder werkten zoveel verschillende partijen (23 in totaal) aan een gemeenschappelijke kaart: de Wadontdekkingskaart. Vanuit vogelvlucht overzie je in een oogopslag de Waddenzee en de ecologische verbindingen met het achterland tot aan de Alpen. De Wadontdekkingskaart verscheen de afgelopen zomer in een oplage van 100.000 stuks en vormde de intro van een wekelijkse zomerspread in de Leeuwarder Courant en het Dagblad van het Noorden over beleving van het waddengebied.

De Werelderfgoedstatus van de Waddenzee biedt volop kansen om meer bezoekers te laten genieten van de unieke natuur. (Foto: C. Kooistra, PRW)

In 2014 is door PRW een verkenning uitgevoerd in hoeverre via een programmatische aanpak meerwaarde kan worden gegeven aan de lopende initiatieven rondom Waddenzee Werelderfgoed. Het bestaande aanbod is daarbij als uitgangspunt gebruikt. Conform de opdracht in de Samenwerkingsagenda, is eind 2015 een programmatische aanpak voor de beleving van het Werelderfgoed Waddenzee opgesteld (naar een programma Beleef het Werelderfgoed Waddenzee). Hierin zijn verschillende stappen opgenomen. De coördinatie verloopt goed, vrijwel alle actoren in het gebied weten de aanjager te vinden voor vragen en initiatieven op het gebied van Werelderfgoed. Per 1 januari 2016 werkt de aanjager volledig voor het Werelderfgoed. De toolkit Werelderfgoed is klaar en er is een geïntegreerd werkplan van de aanjager en PRW. Vanuit het RCW is in 2016 een boegbeeld toegezegd welke ondernemers in

het Waddengebied meer zou moeten verbinden. Ook is er een team werelderfgoed opgericht dat de activiteiten met betrekking tot het werelderfgoed afstemt en de synergie zoekt. Hierin zitten de aanjager, PRW, de provincie Fryslân en marketing Groningen. De trilaterale taskgroup sustainable tourism heeft sinds 2015 een Nederlandse voorzitter, directeur van de provincie Fryslân. Tussen de nationale marketingorganisaties van Duitsland, Denemarken en Nederland vindt overleg plaats om te komen tot gezamenlijke positionering van het Werelderfgoed. De provincie Fryslân en marketing Groningen werken samen met Duitse partners aan het project 'Waddenagenda' dat zich richt op de uitvoering van de duurzame toerisme strategie. Hoofdlijnen van dit project zijn: bewustwording en enthousiasmering, kennis delen en ontwikkelen, duurzame waddenbeleving en communicatie buiten de regio. Een nieuw ontwerp van de borden van Waddenzee Werelderfgoed is overeengekomen met de ANWB, deze worden voor het nieuwe seizoen in 2016 geplaatst.

Samen met de andere Nederlandse werelderfgoederen stond de Waddenzee op de vakantiebeurs in januari 2016. In maart 2016 gaan we met lokale partners in trilateraal verband naar de internationale toerisme beurs in Berlijn, de grootste vakbeurs voor toerisme.

Zaken die het lastiger maken voor de promotie/marketing van het Werelderfgoed Waddenzee zijn dat het bedrijfsleven in de waddenregio traditioneel kleinschalig en dun in. Dat maakt het voor hen moeilijk om gericht aandacht te besteden aan thema's die wat dieper gaan dan de marketing van het bestaande aanbod. Er zijn – uitgezonderd de natuurorganisaties en enkele bezoekerscentra – weinig organisaties die in

een leidende positie kunnen worden gebracht. Dat betekent dat het voortouw gelegd moet worden bij groepen van kleinere bedrijven (regiomarketing) en versterkte samenwerkingsverbanden. Ook hebben veel organisaties hun eigen behoefte aan profilering. Dit bemoeilijkt gezamenlijke uitingen wat betreft werelderfgoed. Gezocht wordt naar manieren om de individuele zichtbaarheid te behouden als onderdeel van het overkoepelende merk Werelderfgoed Waddenzee. Tenslotte laten overheden, natuurorganisaties en het bedrijfsleven nog te weinig zien dat ze bij het werelderfgoed horen. Op de sites van overheden en bedrijfsleven is het werelderfgoed logo haast niet te vinden, ook in teksten komt het nauwelijks naar voren. Hierop zal in 2016 actie worden ondernomen.

Voortgang:

- Actie loopt.
- Concrete activiteiten zijn opgestart of klaar (nieuwe bebording, toolkit af, e.d.).
- Uren aanjager zijn per januari 2016 uitgebreid.
- Mogelijke komst boegbeeld werelderfgoed.
- Op het gebied van promotie en marketing zijn nationaal en internationaal acties opgezet.
- Lastig is kleine ondernemers het werelderfgoed te laten promoten. Daartoe onderzoekt PRW de mogelijkheden van het ontwikkelen van een netwerk of platform.
- Internet ontsluiting van het aanbod wordt verder uitgebouwd. Via waddenzee.nl en met onderzoek van verbetermogelijkheden door PRW.
- Concepten voor Werelderfgoedcentra, voor certificering van gidsen, voor eenduidige kleding worden ontwikkeld.

Incidentbestrijding en calamiteiten

Actie 20. Implementatie Ecologisch Spoorboekje en rapportage Veiligheid bieden – veiligheid krijgen.

Oliebestrijding in de Waddenzee is een complexe zaak door de ondiepe geulen, droogvallende platen en slikkige delen van de Waddenzee. Bovendien is soms maar één getij de tijd om grote ecologische schade te voorkomen. Door samenwerking kan de oliebestrijding op de Waddenzee verder worden verbeterd.

In 2011 hebben de Waddenvereniging, Rijkswaterstaat en Groningen Seaports de rapportage 'Veiligheid bieden, Veiligheid krijgen (VBVK)- Aanbevelingen voor een 'plus' op de oliebestrijding in Eems en Waddenzee' uitgebracht om de oliebestrijding te verbeteren. Een van de 5 hoofdaanbevelingen uit VBVK is het uitwerken van de oliebestrijding in een gebied specifieke strategie. Dit is opgepakt door de implementatie van het Ecologisch Spoorboekje (ESB), een gedetailleerde handleiding voor het bestrijden

en opruimen van olie in het waddengebied, dat in 2013 door RWS, PRW en de Waddenvereniging is ontwikkeld.

Er is veel scheepvaart in en rond de Waddenzee met risico's op olieverontreiniging door scheepvaartongevallen. (Foto: K. Kreuijer, Waddenunit)

Met de gebiedsbeheerders (Landschap Noord-Holland, Gronings Landschap, Wetterskip Fryslân, defensie, e.d.) zijn in 2015 sessies gehouden voor de vertaling van het ESB naar de praktijk. Het resultaat van de sessies vormt mede input voor de inzetplannen (draaiboeken met afspraken over hoe te handelen en oefenen, verantwoordelijkheden en financiën) die per gebied zijn ontwikkeld. In 2015 zijn zeven inzetplannen gereed gemaakt. De overige inzetplannen staan gepland om op te zetten in 2016. Ook wordt in 2016 gewerkt aan de borging van de inzetplannen, onder andere door middel van een programma voor Opleiden, Trainen en Oefenen. Hier moeten nadere afspraken over gemaakt worden.

Voortgang:

- Inzetplannen (draaiboeken) per gebied zijn ontwikkeld in samenwerking met de gebiedsbeheerders.
- De uitvoering van de inzetplannen gaat in 2016 van start.

Actie 21. Implementatie aanbevelingen evaluatie 2013, zie CRW Oefenjaarplan 2014.

Het beheer, de coördinatie en bevordering van bestuurlijke en operationele samenwerking is in handen van de Coördinatie Rampen (en incident) bestrijding Waddenzee (CRW) welke is ondergebracht bij de Veiligheidsregio Fryslân. De bestuurlijke afspraken over rampenbestrijding, crisis- en incidentbestrijding voor de Waddenzee zijn vastgelegd in het 'CRW-convenant'. In 2013 heeft er een evaluatie plaatsgevonden waarna verbeterpunten in het oefenjaarplan CRW 2014 zijn vertaald en uitgewerkt in een meerjarenplan 2014-2018 onder verantwoordelijkheid van het overleg van de veiligheidsregio's Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord, aangevuld met Rijkswaterstaat en adviseurs. In dit plan worden specifieke verbeterplannen benoemd welke in 2015 zijn verwerkt. De aanbevelingen zijn daarin geïmplementeerd, het oefenjaarplan loopt goed er is een stuurgroep gevormd die hierop toeziet. De actie is hiermee afgerond.

Voortgang:

- Actie is klaar. De aanbevelingen 2013 zijn geïmplementeerd.

2.2 Uitwerkingslijn 2: Naar een streefbeeld goed beheer in 2018

Hoe willen we uiteindelijk gaan samenwerken? Welk streefbeeld hebben we daarbij voor ogen? Dat is de vraag die we samen met beheerders, gebruikers en bewoners willen beantwoorden. In deze paragraaf beschrijven we de voortgang van de formulering van dit gezamenlijke streefbeeld.

Streefbeeld beheer

Actie 22. Formulering gezamenlijk streefbeeld voor goed beheer van de Waddenzee.

In het plan van aanpak namen we al een concept streefbeeld op. Samengevat gaat het dan om 10 punten.

Het streefbeeld beheer uit het plan van aanpak Samenwerkingsagenda:

1. Doelen van beheer voor alle werk uitgangspunt.
2. Voor ondernemers één loket voor vergunningen.
3. Samen een verhaal van de beheerder over de Waddenzee.
4. Werelderfgoed voor promotie centraal.
5. Bij rampen werken met genoeg mensen binnen draaiboeken.
6. Een toezicht- en handhavingsplan met prioriteiten.
7. Een basisonderzoeknetwerk.
8. Bewoners en gebruikers zijn ook gewoon beheerders.
9. Gezamenlijk regie op de samenwerking.
10. Alle gezamenlijke communicatie-uitingen via website.

Wat zeggen de beheerders

Op 5 februari 2015 kwamen 60 beheerders bijeen om over samenwerking te spreken.

De top vijf van de beheerders bij goede samenwerking in de Waddenzee bleek:

- het uitwerken van een managementstructuur (veel bevoegde gezagen, één uitvoering en één begroting),
- een virtueel loket waar je binnenkomt,
- gebruikers en inwoners betrekken bij beleid en bij beheer,
- natuurkeuzes waarmaken,
- en helderheid over eigendom van de Waddenzee.

De beheerders spraken elkaar in de loop van het jaar ook regelmatig in de werkgemeenschappen per gebied samen met gebruikers en onderzoekers. Uit die gesprekken kwamen ook aanbevelingen voor de manier van werken. Opvallend in de gesprekken was dat "we het eigenlijk allemaal wel redelijk eens zijn wat we willen met de Waddenzee". En dat het gesprek op zich van belang is, "goh, dat wist ik niet" is een

Beheerders brengen een toast uit op 5 februari 2015 na een bijeenkomst in Leeuwarden. Eén van de oproepen was om natuurkeuzes ook waar te maken. (Foto: R. Peeters)

tweede veel gehoorde opmerking. Duidelijk wordt ook dat er geen behoefte is aan een groot beheer - en inrichtingsplan voor de Waddenzee in 2018, maar eerder van een aantal principes en gezamenlijke uitvoering van plannen.

Wat zeggen de gebruikers

Om van de gebruikers te weten wat men belangrijk vindt hebben we een onderzoek gedaan naar de vergunningverlening voor activiteiten op of rond de Waddenzee. Alle vergunningverlenende organisaties deden mee. Dat waren meerdere ministeries, 3 provincies/omgevingsdiensten, 4 waterschappen en alle gemeenten (5 Eilanden en 14 kustgemeenten). De vergunningverlening ging over de natuurbeschermingswet, de waterwet, de ontgrondingenwet, de omgevingswet, de wadloopverordening, de visserijwet. Niet alleen is het goed om zo het hele pallet aan bevoegde gezagen en wetten in beeld te hebben en

bijeen te brengen, het onderzoek brengt ons ook in discussie met de gebruikers. De vergunningverleners hebben een zware taak. Bijna de helft van de vergunninghouders vinden de regelgeving rond de Waddenzee te zwaar aangezet. Niettemin krijgen de vergunningverleners een 6,7 gemiddeld als rapportcijfer, met de 7 en de 8 als de meest toegekende cijfers. De vergunninghouders bevelen aan om meer "mee te denken" met de vergunningsaanvrager. In het Economie Overleg Waddengebied (EOW) werd besproken hoe bezuinigingen op diensten, maar ook cultuurverschillen hierbij aan de orde zijn. Er is minder sprake van gepolder en meer van, ja zo zijn de regels? Opmerkelijk is dat één punt voor aanvragen van vergunningen niet op 1 staat. Uit het onderzoek vergunningen bleek dat een derde van de ondernemers wel wat ziet in return on investment, bijvoorbeeld een fonds voor onderhoud.

Wat zeggen de bewoners

Het betrekken van de bewoners is het derde punt bij de ontwikkeling van het streefbeeld. De bewoners van de kust stonden centraal in de 2daagse conferentie van de Waddenacademie en de Waddenvereniging in november 2015. De ontvangst van de congresleden in het dorp Holwerd was een mooie invulling van hoe bewoners betrokken zijn bij de ontwikkeling van de Waddenzee. Voor de Eilanden hebben we in overleg met de griffiers van de gemeenteraden geconcludeerd dat we per eiland in gesprek gaan over wat er de komende tijd inhoudelijk allemaal aangepakt gaat worden (Griend, zeegras, dijken etc.) om daarna het gesprek aan te gaan hoe de bewoners dat aangepakt willen zien.

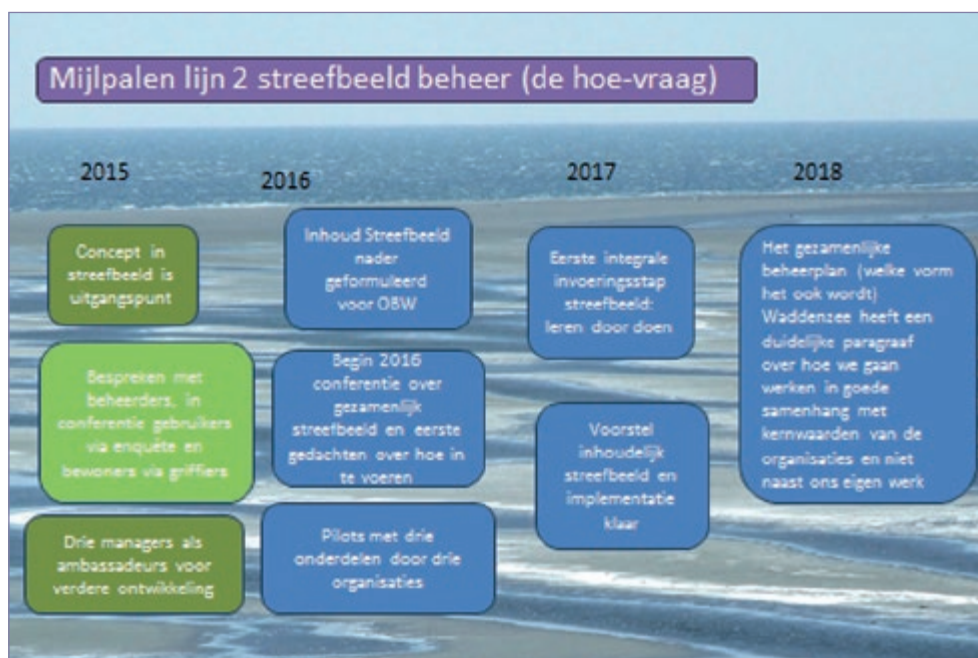
Streefbeeld 2.0 en 3.0

Midden februari hebben we op basis van de gegevens van de beheerders, gebruikers en de inwoners een streefbeeld 2.0 opgesteld. Dat streefbeeld wordt daarna omgezet in een vijftal wenkende punten in streefbeeld 3.0. Dat wordt dan de input voor de tweede ronde streefbeeld beheer. De tweede ronde houdt in dat we het streefbeeld omzetten naar kernwaarden en plannen hoe we die kernwaarden willen implementeren. In 2017 volgt dan een leren door doen aanpak om in 2018 de aanpak klaar te hebben.

In de beheerraad van augustus 2015 is afgesproken dat er naast een trekker, drie managers als ambassadeurs komen die fase 2 samen aanpakken. Begin maart 2016 zal er een snelkookpan conferentie worden georganiseerd waarin managers en beheerders van alle organisaties samen vanuit het conceptstreefbeeld kernwaarden van samenwerking vaststellen en een begin met implementatie in de eigen organisatie.

Algemeen

De acties die voorzien waren voor beheerders, gebruikers en bewoners zijn gehouden en leveren als resultaat een aangepast streefbeeld beheer. De overgang naar fase 2 waarin meer sprake is van kernwaarden van de samenwerking kan begin maart 2016 worden gemaakt. Het komen tot een streefbeeld hoe te werken is geen zaak van - vandaag doen, morgen klaar - en kent veel risicofactoren zoals beschreven in de risicoparaagraaf van het plan van aanpak. In de tussentijdse evaluatie die in 2016 plaats zal vinden zal aan de risico's aandacht worden geschonken.

Conferentie Waddenacademie en Waddenvereniging, 2015. (Foto: H. Postma)

Voortgang:

- Actie streefbeeld beheer loopt.
- Beheerders, gebruikers en bewoners betrokken bij formuleren gezamenlijk streefbeeld.
- In 2016 start fase 2, beginnend met een snelkookpan sessie kernwaarden samenwerking.

2.3 Uitwerkingslijn 3: Doelen en verantwoordelijkheden als basis voor beheer

De derde uitwerkingslijn van de samenwerkingsagenda gaat over het streefbeeld voor beleid (het wat) waar we naartoe werken. Het gaat er hierbij om de doelen en verantwoordelijkheden scherper in beeld te krijgen, als basis voor de Beheeragenda Wadden.

Gezamenlijke doelen

Actie 23. Doelen, verantwoordelijkheden scherper in beeld als basis voor de Beheeragenda Wadden

In actie 23 is het belangrijk de doelen van beheer die alle verantwoordelijke overheden hebben neergelegd in nota's en plannen op hoofdlijnen bijeen te brengen. Het streefbeeld beleid is dan ook geen nieuw streefbeeld, maar brengt dat wat de verschillende overheden al hebben geformuleerd bijeen, als gezamenlijke basis. In het kader van het opstellen van de Samenwerkingsagenda is in 2014 een begin gemaakt met het overzicht van doelen. Dit overzicht is nu rond, een volgende stap daarin is dit handzaam te maken.

Ondertussen wordt door het ministerie van IenM hard gewerkt aan een beleidsverkenning Waddengebied. Deze twee punten hebben we daarom bij elkaar gebracht. Afgesproken is dat het ministerie van IenM actie 23 meeneemt in de beleidsverkenning 'toekomstige rol en ambitie van het Rijk voor het Waddengebied' die midden 2016 gereed is. Er ligt dan als het goed is een overzicht van doelen waar het beheer zich op kan richten.

Voortgang:

- Actie wordt meegenomen in de beleidsverkenning.
- Medio 2016 gereed.

Actie 24. Gezamenlijke voorlichting over doelen, plannen en beheer

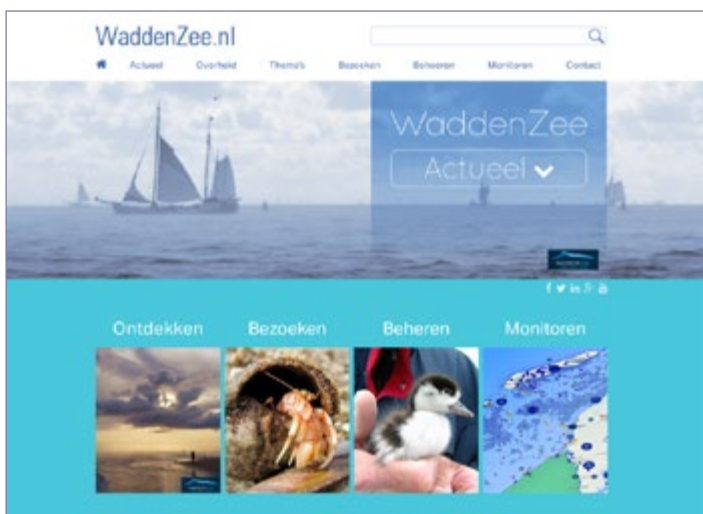
Zodra de streefbeelden duidelijk zijn, willen we gedegen gezamenlijke voorlichting over doelen, plannen en beheer (actie 24). De streefbeelden moeten breed beschikbaar en steeds in discussie zijn voor alle betrokkenen bij de Wadden. De vraag wie doet wat, waarom in de Waddenzee moet eenduidig kunnen worden beantwoord. Goede informatie is de basis voor een goed beheerplan in 2018.

De website waddenzee.nl speelt hierin een belangrijke rol en zal om hier beter op in te spelen begin 2016 vernieuwd worden (zie ook onder actie 7). De website zal zich gaan richten op twee doelgroepen: de waddenprofessional en de toeristen/gebruikers. Naast platform voor beleidszaken zal de site overzichtelijk de informatie tonen van de acties van de samenwerkingsagenda.

Actie 24 is voor de verdere voortgang met betrekking tot het komen tot streefbeelden afhankelijk van de voortgang van actie 22 en 23. Wanneer deze acties vorderen is gezamenlijke voorlichting over doelen, plannen en beheer mogelijk.

Voortgang:

- Voortgang actie 24 afhankelijk van actie 22 en 23.
- Website Waddenzee.nl begin 2016 vernieuwd.

Concept lay-out vernieuwde website waddenzee.nl, 4 februari 2016

Hoofdstuk 3.

Samenwerkingsladder, jaarthema en risicoparagraaf

3.1 Samenwerkingsladder

Bij de Samenwerkingsagenda is het uitgangspunt dat we werken vanuit de dagelijkse praktijk en van onderop, zonder veranderingen aan te brengen in de verantwoordelijkheden van partijen. Als leidraad voor steeds verdergaande samenwerking is een "samenwerkingsladder" opgesteld zoals toegelicht in het plan van aanpak. Afspraak was dat elk cluster van beheeractiviteiten in of vanaf 2014 minimaal een stap verder zet op de samenwerkingsladder.

Hieronder geven we een eerste beschrijving van de stand van zaken per beheercluster en agenda.

- De onderste sport van de ladder is die waarbij iedere organisatie zijn eigen activiteiten doet, zonder noemenswaardige afstemming met overige organisaties. Op deze sport staan we in de Waddenzee niet meer in 2015.
- De volgende sport is die waarbij informeel wordt afgestemd tussen organisaties. Bij fysiek beheer is bij de werkgemeenschappen op dit moment sprake van informele afstemming op weg naar meer structurele samenwerking. Bij vergunningverlening is sprake van formele afstemming tussen organisaties.
- De volgende sport is het komen tot een – extra - gezamenlijk plan, dan wel het aanstellen van - een extra - gezamenlijke coördinator. Bij handhaving en toezicht, zonering en geleiding, voorlichting en educatie, herstel en ontwikkeling en incidenten en calamiteiten is sprake van een gezamenlijk plan.
- De volgende sport is die waarbij een – extra - organisatie wordt opgericht voor afstemming, zonder overdracht van bevoegdheden en zonder gezamenlijk plan en gezamenlijke werknemers. Bij de algemene sturing van de Samenwerkingsagenda staan we op deze tree: een Trekkersteam zorgt voor de uitvoering, de Beheerraad bespreekt de agenda inhoudelijk en het Opdrachtgeverscollectief Beheer Waddenzee stuurt.

- De volgende sport is het komen tot integratie van plannen en gezamenlijke inzet van personeel voor eigen en gezamenlijke doelen.
Dit is het einddoel in 2018: werken als waren we een beheerder, we redeneren vanuit de Waddenzee en niet vanuit de onderscheiden organisaties. In de uitvoering zijn de eerste contouren zichtbaar in de samenwerking op het water en in de lucht bij handhaving. Bij de uitvoering van taken neemt de samenwerking sterk toe en ontstaan gezamenlijke producten zoals de succesvolle Wadontdekkingskaart waaraan 23 verschillende partijen hebben meegewerkt.

3.2 Thema per jaar

De meeste acties zoals opgesteld in het plan van aanpak verbetering beheer Waddenzee zijn gericht op versterking per cluster. Er is echter in het plan van aanpak ook een focus per jaar opgesteld. In 2015 stond de beleving van het Werelderfgoed Waddenzee als thema centraal. Het thema is met name uitgewerkt met de uitgebreide viering van 50 jaar Waddenvereniging en de inzet van het Programma Rijke Waddenzee en de aanjager Werelderfgoed.

3.3 Risicoparagraaf

Tenslotte is in het Plan van Aanpak aandacht geschonken aan de risico's die gepaard gaan met samenwerking tussen organisaties. Samenwerken komt niet zo maar van de grond. In de risicoparagraaf van het plan van aanpak werd dat ook al onderkent: "Het komen tot samenwerking tussen een groot aantal partijen zoals de Samenwerkingsagenda beoogt, kan gemakkelijk leiden tot schijnsamenwerking en voortdurende discussies over bevoegdheden en chaos". De benoemde risico's in het plan van aanpak zijn deels aan de orde geweest. Het besef is bijvoorbeeld gegroeid dat binnen de betrokken organisaties het niet altijd gemakkelijk is om voldoende steun en prioriteit te krijgen voor de Samenwerkingsagenda, eigen prioriteiten van elk van de organisaties gaan vaak – zoals overal - voor. Omdat dat gezamenlijke ervaringen zijn, weten de medewerkers elkaar wel steeds beter te vinden, te begrijpen en bij te staan in goede voortgang. Niet verheeld hoeft te worden dat er voortdurend andere modellen van samenwerking in diverse gremia aan de orde worden gesteld: een nationaal park, een kustwachtmodel, één dienst. Dat levert structuurdiscussies op die nu juist in de samenwerkingsagenda niet aan de orde zijn.

Hoofdstuk 4.

Het net ophalen

Gaat het goed met de samenwerkingsagenda, hoe verder?

De stand van zaken van de samenwerkingsacties

De Samenwerkingsagenda bestaat in eerste instantie uit 24 acties. Een aantal van de acties is ondertussen afgerond. Op de andere acties is voortgang geboekt. Sommige acties lopen voortvarend, andere zijn weerbarstiger. Dat laatste komt vooral voor bij de acties waar veel actoren een stem en zeggenschap hebben. In die gevallen duurt het vaak langer voordat er echt wordt samengewerkt. In 2015 is er bij een aantal acties – tijdelijke – vertraging opgetreden door gebrek aan geld en/of menskracht. In gezamenlijkheid is steeds een oplossing gevonden. De oorspronkelijke planning uit het plan van aanpak is vervangen door een mijlpalenplanning op weg naar 2018. Na de evaluatie van 2016 zal een nieuwe planning met mogelijk ook nieuwe acties worden opgesteld.

De stand van zaken van het samenwerkingsproces

Er is in 2014/2015 een werkstructuur van de grond gekomen voor het geheel van de samenwerkingsagenda. Elk cluster van beheer kent een trekker. Daarbij is er voor gezorgd dat er sprake is van verdeling van verantwoordelijkheid over de verschillende groepen. De provincies staan bijvoorbeeld voor vergunningverlening, de natuurorganisaties voor fysiek beheer, RWS voor monitoring. Samen vormen de trekkers het Trekkersteam. De secretaris van de beheerraad is voorzitter van het Trekkersteam. Het Opdrachtgeverscollectief bestaande uit managers en bestuurders van RWS, EZ, CWN, Provincies en Gemeenten stuurt de SAW aan en de Beheerraad, waarin alle beheerders zitting hebben, adviseert over inhoudelijke zaken.

Kijken we naar hoe de werkstructuur zich heeft ontwikkeld dan komen we tot het volgende. Het Trekkersteam functioneerde in 2015 allengs beter. Was een ieder eerst verantwoordelijk voor de eigen actie, in de loop van 2015 werd meer uitgewisseld. De trekkers zijn kritisch, erkennen verschillende werkelijkheden, wisselen ervaringen uit, leren van acties en stagnatie en knelpunten zijn aanleiding voor het stellen van hulpvragen aan elkaar. Ook in het Opdrachtgeverscollectief Beheer Waddenzee is de focus van realiseren van concrete acties naar het voeren van stevige sturing op het geheel van de samenwerking aan de orde. Het OBW stuurt aan de hand van een voortgangs-

matrix, waarin per beheercluster mijlpalen op weg naar 2018 zijn opgenomen. Door de bewaking op de voortgang door de trekkers en het opdrachtgeverscollectief komen knelpunten naar voren die opgelost worden (financieel, capaciteit, verschil in prioriteit). Zoals bijvoorbeeld bij het actieplan vaarrecreatie (financiën monitoring) handhaving (onvoldoende prioriteit) en werkgemeenschappen (inzet van capaciteit).

Externe evaluatie en hoe verder

Bij de start van de samenwerkingsagenda in 2014 is al vastgesteld dat in 2016 een evaluatie zal worden gehouden. In februari 2016 is daarom aan een extern bureau gevraagd een evaluatie te doen met als vraag: "halen we de doelen van 2018 en eventueel, welke extra inspanningen zijn nodig, gegeven waar we nu staan in 2016". De verwachting is dat het bureau vanuit zijn expertise over samenwerking van organisaties met een goed advies kan komen. Het ligt in de bedoeling om voor 2017 - na de evaluatie - het plan van aanpak tegen het licht te houden en nieuwe afspraken te maken op weg naar 2018.

De trekkers van de Samenwerkingsagenda Beheer staken halverwege de koppen bij elkaar op de Rijkswaterstaat 1. (Foto: Bemanning RWS)

Tweede Voortgangsrapportage Verbetering Beheer Waddenzee

“Samenwerkingsagenda Beheer Waddenzee”